

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ÇOCUK TİYATROSUNDA (1923-1950) ÇOCUK VE EĞİTİM*

Ayça Okurlar**

Özet: 1923-1950 yılları arasında yazılmış çocuk oyunlarındaki eğitim ve çocuk konuları üzerinde duran bu yazıda amaç, yeni devletin eğitim politikalarını ve bunların çocuklara yansımalarını belirlemektir. Bu paralelde anılan tarihler arasında yazılmış iki yüz on üç çocuk oyununun yaklaşık kırk tanesinde, eski-yeni eğitim anlayışlarının karşılaştırılması, çocuğun okuma isteği, öğrenci ve okul çevresi, çocuk ve dersler, çocuk ve öğretmen, çocuk ve aile, çocuk ve okul ilişkisi ile son olarak çocuk ve özel eğitimciler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk tiyatrosu, eğitim, çocuk, eski-yeni.

CHILDREN AND EDUCATION IN THE REPUBLICAN TURKISH CHILDREN'S THEATRE (1923-1950)

Abstract: The aim of this article, analyzing the children and education topics in the children's plays written between 1923 - 1950, is to determine the education policies of the new state and their reflection on children. Approximately in forty of the two hundred and thirteen children's plays written in the aforementioned period, the comparison of the old and new approaches to education, children's reading demand, the student and school environment, children and classes, children and teachers, children and family, the relationship between children and school, and finally children and private educators are emphasized.

Keywords: Children's theatre, education, children, old-new.

GİRİŞ

Değişik tanımları yapılmış olmakla birlikte genel olarak eğitim, kişiye belli bir program paralelinde davranış kazandırmaya yönelik

* Bu makale, Balıkesir Üniversitesi'nde hazırladığımız "Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Tiyatrosu (1923-1950)" isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak kaleme alınmıştır.

** Balıkesir Üniversitesi, Türkçe Eğitimi ABD Yüksek Lisans Öğrencisi.

etkinlikleri içerir. Eğitimle birlikte kazanılan bilgi, beceri ve tutum kişileri farklılaştırır. Bu farklılaşmayı sadece okulda değil, eğitimin geçerli olduğu her alanda görmek mümkündür. Eğitim, aileden başlayarak insanın içinde yer aldığı çeşitli gruplara kadar birçok alanda kendisini gösterir. Bu paralelde Eskicumalı, eğitimin psikolojik, sosyolojik ve pedagojik yönlerine dikkati çeker (Eskicumalı, 2002: 5). Bir başka yaklaşım da bu tanıma pekiştirir niteliktedir: “Eğitim, çok genel anlamda, insanı kültürel hayata hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerir.” (Gutok, 2006: 5).

Genç Cumhuriyet, eğitimi bir devlet politikası olarak görmüştür. Bu sebeple Cumhuriyet’i kuran aydın kesim, cumhuriyet öncesindeki eğitim yetersizliklerini dikkatle incelemiş ve bu yetersizliklere karşı önlemler almıştır. 8 Mart 1923’te dönemin Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa “Misak-ı Maarif” adıyla millî eğitimin amaçlarını belirten bir genelge yayımlar. Bir yıl sonra da ikinci tamim yayımlanır. Özodaşık’a göre ilk tamimde millî eğitimin amaçları sıralanırken ikinci tamimde ise bu amaçların nasıl gerçekleştirileceği anlatılır (Özodaşık, 1999: 66). Bu genelgelere ek olarak 1923, 1924 ve 1926 yıllarındaki Heyet-i İlmîyeler ve 1939, 1943, 1946 ve 1949 yıllarındaki Millî Eğitim Şuraları (Maarif Şuraları) ile eğitim alanında önemli adımlar atılır.

Ergin, Heyet-i İlmîyelerde okuma yazmanın yaygınlaştırılması, yeni okulların açılması ve ilkokul programlarının düzenlenmesi (Birinci Heyet-i İlmîye); ders kitaplarının yazılması konusunun gündeme gelmesi (İkinci Heyet-i İlmîye); eğitimin kız-erkek karma olarak sürdürülmesi ve kızların eğitimine ağırlık verilmesi (Üçüncü Heyet-i İlmîye) gibi kararlar alındığını aktarır (Ergin, 1977: 2010-2012). Millî Eğitim Şuralarında ise Türk çocuğunun, Türk ahlakı ile yetiştirilmesi konusunda fikir birliğine varılır (T.C. Maarif Vekilliği İkinci Maarif Şurası, 1991).

Eğitimdeki birlik ve bütünlüğün azınlıklara verilen haklar nedeniyle ortadan kalkması “dönemin nesillerinde bir ikilem oluşturur” (Güngör, 1993: 257). Eğitimdeki ikiliği Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) ile ortadan kaldıran Cumhuriyet rejimi, eğitime ‘millîlik’ özelliğini kazandırır. Atatürk; “Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni nesle vereceği eğitim, millî eğitimidir. Eğitimin hedefi millî olmalıdır.” diyerek millî bir eğitimin gerekliliğini vurgular. Ayrıca genç Cumhuriyet herkesin okuma yazma öğrenebilmesini Harf İnkılabı (1928) ile sağlamayı ve gelişmiş Batı uygarlığını anlayabilmeyi hedef edinmiştir. Yalnız bunu yaparken Batılılaşmayı eğitim hedeflerinin yanı sıra tutmuş fakat onun önüne geçirmemiştir.

Tarihsel bir çizgide değindiğimiz eğitim politikaları, 1923-1950 arasında yazılmış çocuk oyunlarında kendisine yer bulur. Cumhuriyet'in yeni bir nesil yetiştirme projesinin en önemli araçlarından olan eğitim sistemi, çocukları devletin egemen düşüncesine yaklaştırır. Böylelikle çocuklar devletin ideolojisini benimserken aynı zamanda onun geniş kitlelere ulaşmasında da araç olurlar. Bu paralelde Cumhuriyet rejiminin çocuklara verdiği önem ve onlar üzerinden bazı kültür politikalarını yönettiği düşünüldüğünde bu rejimin toplumsal, ahlakî ve siyasî içeriklere sahip çocuk tiyatrolarına karşı ayrı bir hassasiyet taşıdığı fark edilebilir. Bugünün küçükleri fakat geleceğin büyükleri çocuklara devlet, bir yandan okullarda yeni devletin ideallerini öğretirken diğer yandan da çocuk oyunu yazarlarını teşvik etmiş ve devletin politikalarıyla ilgili okullarda "müsamere" dediğimiz temsiller (Neyzi, 1995) yazmaları konusunda onları görevlendirmiştir. Devletin yazarları teşvikini ve neden bu teşvikini yaptığını Ahmet Hulusi şöyle ifade eder:

"Görülüyor ki hükümetimiz de; yaptığı inkılâbı ileri götürmek için yurtdaşlara, bu inkılâbın gayesini anlatmak ve yurt yavrularını böyle yetiştirmek istiyor; bunun için erbabı kalemi teşvikten hiç geri durmuyor." (Hulusi: 1933, 1).

ESKİ EĞİTİM, YENİ EĞİTİM ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI

Çağın gereksinimlerine cevap vermeyen, bilimsel yeniliklere sonuna kadar kapısını kapatan, yaratıcılık yerine ezberciliğin hüküm sürdüğü eğitim anlayışı ülkenin gelişmesindeki engellerin başında geliyordu. Bunun için Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, geleneksel eğitim sisteminin terk edilmesi konusunda görüşlerini 1921'deki Maarif Kongresi'nin açılış konuşmasında şöyle ifade eder:

"Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usûllerinin milletimizin tarih-i tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken eski devrin hurâfatından ve evsaf-ı fitriyetimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilecek bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciye-i millîye ve tarihimizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Kültür zeminle mütenasiptir. O zemin, milletin seciyesidir." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 1989: 19-20).

İncelediğimiz dönem oyunlarında, eğitim sisteminin iki farklı yüzü karşımıza çıkar. Eski eğitim ve Cumhuriyet'le birlikte uygu-

lanmaya başlanan eğitim arasındaki farklar oyunlarda, iki sistemin karşılaştırılması veya eski sistemin eleştirilmesi olarak yer alır. Mahmut Yesari tarafından yazılan *Uykudan Uyanan Kız* (1939) monoloğundaki Ayşe, elli yıllık bir uykudan kalkar. Uyandığında çevresindeki her şey değişmiştir. Farklı bir dünyaya geldiğini düşünen Ayşe, bu değişimi hayretle anlatır. Önce evdeki radyoyu, ardından insanların kıyafetlerini ve son olarak okuldaki çocukları büyük bir şaşkınlıkla izler. Çünkü onun yaşadığı dönem ile şu an içinde bulunduğu dönem arasında büyük farklar vardır. Camdan okula giden çocuklara bakarak anlattıkları bir nevi eski eğitim sistemi ile yeni eğitim sisteminin karşılaştırmasıdır:

“Fatma: Çocuklar, taburla sınıfa giriyorlar. (taacüple) Aa! İşte bakın buna şaştım! Erkek çocuklarla, kız çocuklar bir mektepte okuyorlar... (...) Ne tuhaf giyinmişler! Etekleri dizkapaklarına kadar... Pek de gülünecek şey değil... Baş örtüsü bile örtmüyorlar... Hepsinin çorapları da siyah... Kir tutsun diye mi acaba? Aa, bunlar, fakir kızlar olmalı... Belki burası yetimhanedir... Paraları yetişmemiş olacak ki etekleri bu kadar kısa, sonra da daracık yapmışlar! Kız çocuklarının da, hocalarının da saçları kesik! Acaba saçlarını niçin kesmişler? (...) Ah! Tekrar teneffüse çıkıyorlar. Ellerinde büyük bir top da var... Hepsi bir örnek kısa pantolon giymiş! Koşuyorlar! (taacüple) Birbirini tutar şeyler değil... Kız çocuklarının saçları kesik, erkek çocuklarının saçları da aksine, uzun... Bide fes giymiyorlar. Galiba fes alacak paraları yok da, başları üşümesin diye saçlarını uzatıyorlar! (...) Aklım sana emanet! Kısa pantolonlu çocuklar erkek değil, kız çocukları! Koca topu birbirlerine atıyorlar, koşuyorlar, sıçırıyorlar!” (*Uykudan Uyanan Kız*: 16-17).

Fatma'nın yukarıdaki ifadelerinden eğitim sistemindeki köklü değişiklikleri görebiliriz. Heyet-i İlmîyelerde ve Maarif Şuralarında kızların eğitimine önem verilmesi, eğitimin karma olması, okulda modern kıyafet giyilmesi gibi kararların sözde kalmayıp uygulandığına şahit oluruz. Ayrıca Kongar'ın da belirttiği gibi gelişen ve hızla çağdaşlaşan ülkedeki modernleşmenin en etkili aracın eğitim olduğunu anlayabiliriz (Kongar, 1994: 37).

Geleneksel eğitimin değişmeyen iki olgusu ezbercilik ve şiddettir. Ezbercilikle birlikte bilimsel zihniyet tamamen kapanırken her türlü gelişmenin önü de tıkanmış oluyordu. Ayrıca yaratıcılığı ve yapıcı fikirlerin gelişmesini engelleyen ezberci eğitim, çağın ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veremiyordu. Bu dönemde çocuğa yönelik şiddetin hem evde hem de okulda yaygın olduğu görülmektedir. Çocuğun ancak sertlik ve şiddetle eğitilebileceği görüşü toplum arasındaki genel kabullerdendi.

Geleneksel eğitimde görülen her iki olgu da incelediğimiz dönem oyunlarında karşımıza çıkar. Genellikle ezberci ve şiddete dayalı eğitim sisteminin eleştirildiği ve ibret alınması için yazılmış oyunlarda, modern eğitim sistemi de geleneksel eğitim sisteminin yanı başında örnek olması için verilir.

M. Faruk Gürtunca'nın *İnkılâplarımız* (1943) isimli eserinde Ece, geleneksel eğitim sistemindeki "dayak ve korku"dan bahsederken yeni eğitim sistemindeki çocuğun önemini dile getirmeyi ihmal etmez:

"Ece: Eski mekteplerde (Hocanın vurduğu yerde gül biter.) sözü hâkimdi. Dayak boldu. Çocukların eti hocanın, kemiği babanın idi. Fakat bugün bunlardan eser kalmamıştır. Cumhuriyet mektepli çocuğu nasara yensurudan, karabaş tecvitten kurtarmıştır. Cumhuriyet okulunda bugün korku değil, sevgi vardır." (*İnkılâplarımız*: 31).

Cevdet Demiray'ın kaleme aldığı *İki Devir*'de (1945) elinde uzun değneği bulunduğu söylenen hoca, çocukları korkutarak dersleri dinlemelerini sağlar. Ayrıca bahsi geçen hoca, enfiye çekerek, hapşırarak ve gürültülü gürültülü öksürerek, burnunu karıştırarak örnek olmayacak davranışlar sergiler.

Aynı hoca tipini Kâzım Karabekir'in *Hâlâ Bu Mektep*'inde de (1997) görürüz:

"Hoca: Ayakların kırılсын, git... (Hoca parmağını burnuna sokarak pislik çıkarır. Bakar. Fiske ile çocuklara doğru atar, cebinden tesbih, enfiye kutusu çıkarır, bir enfiye çeker, aksırmaya başlar, aksırdıkça) 'Esağfur ah, esağfurullah!' der. Sonra rahle üzerindeki mendil ile gürültülü bir burun siler." (*Hâlâ Bu Mektep*: 48).

Çocuklara uygulanan şiddet, sadece hocanın sopasıyla değil, buna ek olarak bir de falaka ile uygulanır. Aynı oyunda birbirleri ile kavga eden çocukların cezası yine hoca tarafından fakat bu sefer falaka ile verilir. Çocuklara uygulanan şiddette onların bir birey olduğu ya da küçük olmalarından dolayı dayanıksızlıkları dikkate alınmaz. Önemli olan disiplindir ve bu disiplin de şiddet ile sağlanmalıdır.

Bu mektebe eğitim ve öğretim sisteminin nasıl olduğunu görmek için kaymakam ve bir ziyaretçi gelirler. Hoca öğrencilerin ne kadar iyi olduklarını göstermek için öğrencilerine sorular sorar. Öğrenciler eksiksiz ezberlediği soruları hiç tereddütsüz cevaplar. Bunun üzerine ziyaretçi, bu ezberlediği yerlerin sorusunu değiştirerek tekrar sorar. Konuları anlamadan ezberleyen öğrenciler bu soruya

cevap veremezler. Ziyaretçi bu öğrencilere ve dolayısıyla eski eğitim sistemine tepkisini “*Hâlâ bu mektep!*” diyerek gösterir. Bunun üzerine Kaymakam, eski sistemi eleştiren ve yeni sistemi anlatan bilgilendirici bir konuşma yapar:

“Kaymakam: (...) Keser, testere, kazma, kürek, çekiç, örs kullanamayan kollara hâkim olan zekâ beceriksizdir. Türk kâinatın en kabiliyetli bir mahlûkudur. Türkün zekâsı, Türkün dehası namütenahidir. Fakat elverir ki müterakki memleketlerin beceriklerini vakit geçirmeden alalım. Yüksek yaratılmış olan bu yavrucukları beceriksiz bir vücut olarak yetiştirmekten kurtaralım beyefendi, teşrifiniz mektebimize felah getirdi. Kazamız çocuklarını bu öldürücü terbiyeden kurtardı. Rica ederim memleketimizin böyle bilgi-virtten mahrum köşelerini geziniz. Milletten dertlerini gazetenizle milletin kulağına bağırınız. Türkün uyanış ve kurtuluş hareketlerine zekâ ve tedbirimizle sürat vermek her münevverin borcudur. (Hoca’ya hitaben) Haydi Hoca Efendi mektebiniz paydos... Çocukları al da gel, her şeyden evvel yeni usul mektepleri görelim.” (Hâlâ Bu Mektep: 54).

Türk’ün değerinin ve öneminin anlatıldığı bu bölümde, memleketin her yerinde eski usullerle verilen eğitimin terk edilmesi gerektiği vurgulanır. Ayrıca Cumhuriyet çocuklarının beden terbiyesi konusu da dile getirilir. Kaymakam, çocukların bulunduğu coğrafi bölgeye göre bir beceri kazanmaları gerektiğini söyler. Çünkü Türk çocuğu ve halkı her türlü olumsuzluğun üstesinden gelebilmelidir. Cumhuriyetin ilanından sonra bir politika olarak geliştirilen beden terbiyesi, çocukların buldukları coğrafi bölgeyle uyumlu birtakım becerileri kazanmasını kapsar. Örneğin engebeli arazide yaşayan çocuklar at binmeyi, ovalık yerlerdekiler ise keser, kazma, kürek kullanmayı bilmelidirler. Kâzım Karabekir, beden terbiyesinin estetik ve ritmik hareketler olarak algılanmasının yanlışlığına değinir. Çünkü beden terbiyesi, vatanı için her türlü fedakârlıkta bulunan, ölümden korkmayan ve yaptığı işi sağlam yapan bireyler yetiştirme politikasıdır. Yine beden terbiyesi, estetik hareketler değil, güçlü çocuklar yetiştirmektir (Karabekir, 1995: 323-328).

Eski ve yeni mekteplerde öğretilen bilgiler de birbirinden tamamen farklıdır. Yeni mekteplerde çocuklara pozitivism temelli bilimsel bilgiler öğretilirken eski mekteplerde ezberci eğitimle birlikte çağın gerisinde kalmış konular öğretilmektedir. Örneğin incelediğimiz oyunda modern bir okul olan “Erzurum Numune Mektebi”nde dünyanın yuvarlak olduğu öğrencilere öğretilmektedir. Erzurum’daki bu modern okuldan Hoca Efendi’nin okuttuğu eski mektebe gelen bir çocuk, bu öğrendiğinin günah olduğunu duyar. ‘Gü-

nah' kavramı ile korkutulan çocuk bir daha hocanın sözünden çıkmaz. Ayrıca daha önce Ay ve Güneş tutulmasının doğanın doğal dengesi sonucunda oluştuğunu öğrenen çocuk, yine burada fikirlerini tamamen değiştirir:

"Çocuk: Bir gün Ay Gün tutulmasını anlattı da bunlardan korkulmaz dedi hem efendim Ay ve Günü cehennemdeki zebaniler kara yüzlü ifritler ateşten kıskaçlarla tutarlarmış. Geçen gün Ay tutuldu da hep dam başına çıktık babam zebanileri korkutmak için tam yedi defa tüfek attı. Bizim hoca efendi ile imam efendi minareye çıktılar. Ezan okudular. Salavat getirdiler. Efendim hiç Ay Gün tutulur da korkulmaz mı? Sonra Allah insanı hışım taşlarına çarpar." (Hâlâ Bu Mektep: 50).

Oyunların genelinde, yeni hedeflerle inşa edilen eğitim sisteminin, Cumhuriyet Türkiye'si gençlerini en iyi şekilde yetiştirmek amacıyla olduğu görülür. Eski eğitim anlayışı ile yeni eğitim anlayışı karşılaştırılırken yeniyi sahiplenen ve eskiyi hor gören çocuklar dik-kati çeker. Oyunlarda, yeni kurulan Cumhuriyet'i koruyacak, kollayacak ve geliştirecek bireyleri yetiştirmeyi planlayan millî eğitim sisteminin, bu görevini kusursuz yerine getirdiğine tanık oluruz.

ÇOCUK VE OKUL İLİŞKİSİ

1. Çocuk ve Okuma İsteği

Okullarda büyük bir idealin parçası olarak yetiştirilen öğrenciler, şartlar ne olursa olsun eğitimlerini sürdürmeye çalışırlar. Böylelikle yeni kurulan Cumhuriyet'i, Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş medeniyetler seviyesine yükselteceklerdir. Bu paralelde 1923-1950 arasında yazılmış olan çocuk oyunlarında okuma isteği, vatanına, milletine fayda sağlamak için okuma ve her türlü engele rağmen okuma olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkar.

Faruk Nafiz'in *Bir Demette Beş Çiçek* eserindeki "Dersler" (1933) isimli manzum oyunda talebe, derslerin çokluğundan ve zorluğundan yakınır. Ders çalışırken uykuya dalar. Rüyasında tarih dersinin içinden çıkıp gelen Şövalye, onu derslerine çalışması gerektiği konusunda uyarır. Ardından akli başına gelen çocuk, ders çalışmanın sadece kendisi için değil, yurduna faydalı olmak içinde gerektiğini anlar:

"Talebe:

Diyorlar: "Kızım, çalış, ne varsa, Kimya, Fizik...

Bir san'at sahibi ol. San'at altın bilezik!

Faydan dokunsun artık hem kendine, hem yurda." (Bir Demette Beş Çiçek: 41).

Orhan içindeki okuma isteğinin nedenini, vatana ve milletine faydalı olmak şeklinde Miraç Aktuğ'un *Kör Yavru ve Anası* (1938) oyununda özetler. Ayrıca bir mektebe gidip okuyarak ülkesini sarmış olan gerilik kollarını yok etmek ister. Bunun için de ülkeyi saran geriliği, yeniliklere karşı çıkan görüşü koparmayı, ortadan kaldırmayı düşünür.

Şükrü Duyar meslek liselerine *Emek Atelyesi* (1941) isimli eserinde yer verir. Burada Uslubaş ve Yılmaz, mezun olduktan sonra Bilecik taraflarında bir atölye açacaklardır. Bu atölyeyi zamanla büyütüp fabrikaya dönüştüreceklerdir. Böylece önce kendilerine, sonra da buldukları bölgeye faydaları dokunacaktır. Kurdukları fabrikayı vatana ve millete yararlılık esasına göre işleteceklerdir.

"Gürdal: Biz birer sanat öğrendik, hem de esaslı bir şekilde öğrendik. Şimdi bizler memleketimiz için kendi biraşımızda değerli birer eleman sayılırız, yurdun bizden beklediği birçok işler var. Biz bunları başarabilecek kadar güçlüyüz." (Emek Atelyesi: 8).

Her türlü olumsuzluğa rağmen eğitim hayatlarını sürdüren çocuklara, Bedia Çivil'in kaleme aldığı *Ali ve Babası* (1947) oyununda rastlanır. Ali, okuldan arta kalan zamanlarında, sokaklarda gazete satarak para kazanır. Bu kazandığı parayla hem ailesinin geçimini sağlar hem de kendisine okul için harçlık yapar. Bütün bu zorluklar altında çalışan Ali'nin tek bir amacı vardır. Onu da "İsteğim yurduma ve milletime faydalı bir insan olmaktır" (Çivil, 1947: 10) diyerek dile getirir.

Necla ve arkadaşlarının okul hayatından bahseden Enver Süldür'ün *Ülkü Çocukları* (1948), Türk milleti için çocukların değerini anlatır. Bu oyunda Necla, dönemi, çok iyi tamamladığını ağabeyine haber vermek için bir mektup yazar. Ağabeyinin verdiği cevapta, çocuklar için eğitim ve öğretimin hem kişiler hem de millet için ne kadar önemli olduğu görülür. Ayrıca çocukların üstün başarılarından aileleri nasıl gurur duyuyorsa, aynı paralelde millet de onlarla övünür:

"Ağabey: Yükselen her çocuğun ailesi kendisiyle iftihar ettiği gibi milletin de kendisinden beklediği hizmetler çoktur. Şuna iman etmelisin ki sen kendine olduğu kadar vatana millete de büyük hizmetler yapıyorsun ve yapacaksın demektir." (Ülkü Çocukları: 7).

İncelediğimiz oyunlarda her türlü olumsuzluklara rağmen okuyan çocukların öncelikli hedefi, kendisini yetiştiren, huzur içinde yaşatan yurduna ve milletine vefa borçlarını ödemektir. Bu çocuklar, aynı zamanda içinde buldukları siyasî ve sosyal koşulları geliştirmeyi ve ilerletmeyi de kendilerine bir felsefe olarak belirler.

Oyunlarda, yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen okuma isteği olan çocuklar da karşımıza çıkar. Bu olumsuzluklar, aile baskısı ve maddî imkânsızlıklar olarak sınıflandırılabilir. Dönemin çocukları tüm olumsuzluklara rağmen, hiçbir şekilde okumayı bırakmazlar. Eğitimin, hem kendilerini hem de buldukları çevreyi değiştireceğine inançları sonsuzdur.

Ali ve Babası'nda (1947) Ali, babasının bütün baskılarına rağmen eğitimine devam eder. Bir taraftan ailesi ve arkadaşları ile uğraşırken bir taraftan da eğitimine devam etmek için bazı zorluklara göğüs germek durumunda kalır. Okuyabilmek için çektiği sıkıntıları ve babasının ona yaşattığı zorlukları büyük bir üzüntü ile anlatırken okuma konusundaki kararlılığı dikkati çeker:

"Ali: (Başını doğrultur) baba, size hiçbir zaman karşı gelmek istemiyorum. Fakat bağışlayın, buna mani olamayacaksınız. Size geçim parası kazanırken bir yandan da ders çalıştım. Matbaada bodrum katında, tek mumla... bu sıkıntıları ben ilerisi için çektim. Yani bugün için...

Baba: (Kezbanı iter) Çekil önümden. (Oğluna) baban mı okumuştun? Dayın mı? Esker ocağında öğrendiklerimiz yetiyordu bize. Sen fazlasını da öğrendin eskere gitmeden. Daha ne istiyon? Kırık dökük kulübemizle bir tarlamız kaldı. Biraz da çalış, onları onar." (Ali ve Babası: 17).

İçindeki okuma isteği babasını çiğneyip geçmesine neden olsa da Ali, hiçbir zaman aldığı bu karardan pişman olmaz. O, bundan sonra daha da çok çalışarak mühendisliği kazanır. Köyüne mühendis olarak giden Ali, oranın gelişip kalkınmasını sağlayan kişi olur. Bu durumu gören babası ise yaptıklarından pişman olarak Ali'den af diler. Babası, içindeki okuma isteğinin peşinden giden oğlu ile gurur duyar:

"Hasan Ağa: (heyecandan ağlamaktadır) Ben ettim sen etme oğul... Eyi ki sözüme ganıp ta köyde galmadın. Eyi ki... içindeki ateş sönmedi.

Ali: (müteessir) üzülme artık baba... Geçti her şey. Bundan sonra geçecek ne çok mutlu günlerimiz olacak." (Ali ve Babası: 20-21).

İçinde okuma isteği olan çocuklar, her ne olursa olsun isteklerinden vazgeçmezler. Bu olumsuzlukların üstesinden gelmek için yaş-

larından beklenmeyecek fedakârlıklar gösterirler. Maddî imkânsızlıkları bulunan çocuklar çalışarak eğitim hayatlarını sürdürürken aile baskısına maruz kalanlar eğitimlerini sürdürebilmek için ailelerini yok sayabilmektedir. Zorluklar karşısında yılmadan çalışan bu çocuklar, eğitimleri sonucunda hem buldukları bölgeye hem de vatanına ve milletine faydalı bir vatandaş olurlar.

2. Çocuk ve Okul Çevresi

Çocuklara eğitim ilk olarak ailede verilir. Ailenin verdiği bu eğitim, çocukların önlerine çıkabilecek her türlü duruma hazırlıklı olmalarına ve iyi bir kişilik kazanmalarına önayak olur. Fakat çocuklar bunları belirli bir program dâhilinde değil gelişigüzel olarak öğrenirler. İnfomal eğitim olarak nitelendirilen bu gelişigüzel öğrenme şekli, çocukların eğitimlerini sürdürmeleri için gerekli olsa da yeterli değildir. Bunun için planlı ve programlı bir eğitim sürecine ihtiyaç duyulur. Çocuklara bir program dâhilinde, belli hedefler kazandırılması ancak formal eğitim ile sağlanabilir. Formal eğitimin millî eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla, okulda sistemli, programlı ve örgütlü türüne de örgün eğitim denir (Gökçe, 2000: 36). Yani okul, kişilere, içinde buldukları yaş grubuna göre kazanılması gereken davranışların planlı olarak öğretildiği formal eğitim ortamıdır.

İncelediğimiz dönem oyunlarında okul ortamının farklı işlevleri göze çarpar. Bunlardan ilki, çocuklara doğru söz söylemenin, yalandan ve kötülükten uzak durmanın, dürüstlüğü, çalışkanlığın ve arkadaşlığın öğretildiği yer işlevini gerçekleştirmesidir. İkinci olarak okuldaki derslerden, meslek liselerinden, kısacası okulun eğitim işlevinden bahsedilir. Son olarak ise çocukların okula bakışı ve okul sevgisi anlatılır.

Çocuklar, ailelerinden öğrendikleri kimi değerlere sahip olmayan arkadaşlarını eleştirirler, onları aralarına almazlar. Cevdet Demiray, *Doğru Yol* (1934)'da okuldaki bir hırsızlık olayını anlatır. "Düşkün bir davranış" olarak nitelendirilen hırsızlık, öğrenciler arasında hoş karşılanmaz. Bu düşkün davranışı yapan kişiyi bulmalarını ve gereken cezayı vermelerini isteyen üçüncü sınıf öğrencileri Başmuallim'in yanına gider. Başmuallim üçüncü sınıf öğrencilerinin gösterdiği bu "*yüksek duygu ve doğruluğa bağlılıklarını*" (Demiray, 1934: 8) takdir eder ve gerekenin en kısa zamanda yapılacağını söyler.

Kör Yavru ve Anası (1938)'nda Kaya, "İşte okul öğretir insana doğru yolu, / Bilgi olur daima insanın kıvanç kolu" (Aktuğ: 1938, 73) diyerek okulun davranış kazandırma işlevine işaret ederken 23 Nisan (1940)'da doğruluk ve dürüstlük örneği sergileyen öğrencileri yetiştirdiği için okul ve öğretmenler; "Hay senin ağzını öpeyim emi? Hay seni yetiştiren okul, öğretmen sağ olsun benim akıllı yavrum." (Baltacıoğlu: 1940: 12) denilerek bu davranış yüceltilir. Meliha Volkan, okulda öğretilen insanlık kavramına "Okulu biz de bitirdik, / İnsanlığı sevmeyi, korumayı öğrendik." (Volkan, 1949: 1) diyerek Okul Sonu oyununda eğitimin ve insan sevgisinin önemini vurgular.

Atatürk'ün gençliğe yüklemek istediği değerlerden biri de "insan sevgisidir ve dolayısıyla genç Cumhuriyet'in toplum idealinde de özgür, bağımsız ve insan haklarına saygı vardır. "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesiyle de insanlar arasındaki ilişkinin sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde gelişmesini ister. İnsanlığı kendi toplumundan başlayarak tüm dünyada görmeyi arzular. Bunun için Türk inkılabı insanı temel alan ve onu yücelten bir özelliğe sahiptir (Ülken, 1992: 507- 509). Böylelikle Türk inkılabının bu özelliği, okullar aracılığıyla çocuklara öğretilir.

İncelediğimiz dönem oyunlarında, okuldaki genel eğitim sisteminden ve orada yapılan etkinliklerden de bahsedilir.

Ramiz Gökçe, 23 Nisan münasebetiyle vali olan çocuğun bir gününü *Çocuk Vali* (1933) isimli eserinde anlatır. Valiyi ziyarete gelen okul arkadaşları, ondan okul programlarında bazı değişiklikler istediklerini söyler. Arkadaşlarının isteklerini duyan Çocuk Vali, kendi yaşından beklenmeyecek bir olgunlukla bütün bu istekleri reddeder. Okullardaki öğretim programlarında her şeyin yerli yerinde olduğunu söyledikten sonra arkadaşlarından daha çok çalışmalarını ister:

"Vali: Kardeşlerim ben de sizin gibi sınıfta oturduğum zaman idare adamlarının bütün işleri bizi memnun edecek biçimde yapmadıklarına kızardım. Kendi kendime, mektep tatillerini beş ay yapsalar, haftada üç gün mektep olmasa, Fransızca derslerini kaldırıp yerine sinema koysalar, hesap temrinleri yerine futbol müsabakaları yapılırsa sanki ne olur diye düşünür dururdum. Hâlbuki insan bu kaptan yerine çıkınca idare ettiği geminin yürümesi için makinenin en ufak çivisinin bile gevşemeden işlemesini bekliyor... Sınıf arkadaşlarımın bu lüzumsuz ricalarını kabul edemeyeceğimi, bilakis kendilerinden muntazaman çalışmaya devam etmelerini istediğimi söylersiniz..." (Çocuk Vali: 12).

Manzum olarak yazılan Münir Hayri Egeli'nin *Haftamızı Oynuyoruz* (1936) oyununda sınıf öğretmeni, Can'ı, yerli malı haftası hakkında konuşma yapması için görevlendirir. Can ise bu görevi nasıl

yapacağını kara kara düşünmeye başlar. Çünkü okullardaki yerli malı haftası kutlamaları çok önemlidir. Bütün halk ve bütün öğrenci aileleri bu günde hazır bulunur:

“Can:

‘Yarın sen bir nutuk söyle.’

Dedi dün bana öğretmen

Bin çeşit davetli ile

Ve... Bu Can gelecek dile...” (Haftamızı Oynuyoruz: 11).

Öğrencilerin dil becerilerini geliştiren bu tür aktiviteler, kendilerini toplum önünde ifade edebilmelerini sağlar, kendine olan güvenlerini pekiştirir. Ayrıca okuldaki belirli gün ve haftalardan Yerli Malı Haftası’nun özenle kutlanması, devletin okul ile ortak bir politika izlediğinin işaretidir. Çünkü yerli malını özendiren devlet, okullardaki çocuklara bunu temelden aşılama çabasındadır.

Çocuklara ibret olacak dersler içeren *Emek Atelyesi* (1941) oyununda, sahip olunan mesleğe saygı gösterilmesi istenir. Ayrıca meslek liselerinin işlevine ve önemine değinilir:

“Özdemir: Ben iş ordusunu üçe ayırıyorum: Birincisi mühendisler, büyük teknik adamlarıdır ki onlar bu ordunun kurmayları demektir. Diğerleri de bu ordunun erleridir. Bunlar ameledir ve memleketimizde bol bol bulunur.

Sonra bu iki sınıf arasında mutavassıtlık vazifesini görecek bilgili işçiler, teknisyenler lâzımdır. Bunlar da iş ordusunun subayları demektir. İşte bu kısımda geniş bir boşluk vardır. Bize iş var demektir.” (*Emek Atelyesi*: 9).

Bu oyun 1946 yılında Üçüncü Millî Eğitim Şurasında alınan “meslekî ve teknik öğretim programlarının geliştirilmesi ve sanat, ticaret okullarının programlarının iş hayatına uyacak şekilde düzenlenmesi” kararını destekler niteliktedir (T.C. M.E.B. Üçüncü Millî Eğitim Şurası, 1991).

R. Gökalp Arkin, okulların tiyatro etkinliklerinin desteklendiğini *Haydi* (1943) oyununda; “Ama bizim davetimiz var. Okulumuz adına geliyoruz. Ben beşinci sınıftanım; Aysel de dördüncü sınıftan. Gördüklerimizi arkadaşlarımıza anlatacağız.” (Arkin, 1943: 6-7) diyerek gösterir.

Öğretmen Kalbi (1943)’nde M. Faruk Gürtunca okullarda yapılan izcilik faaliyetlerine değinir. Manzum yazılan bu oyunda, bir grup öğrenci izcilik etkinliklerine katılır. İzcilerin, akşamları ateş yak-

mak, zeybek oynamak, basketbol, futbol ve tenis gibi sporlarla vakit geçirmek vb. yaptıkları başlıca aktivitelerdir.

Servet Hilmi İnce'nin yazdığı *Geçmiş Olsun* (1936) isimli oyununda, Hikmet ayağına çivi battığı için iki hafta okula gidemez. Artık evde oturmaktan çok sıkıldığını, okulunu özlediğini doktoruna söyler. Doktor okula gitmesi için Hikmet'e izin verir, bunun üzerine Hikmet "*Yarın sabah ilk derse, / Yetişirim koşarım, / Bülbül gibi coşarım.*" (İnce, 1936: 12) diyerek okul sevgisini dile getirir.

3. Çocuk ve Dersler

Oyunlarda okul ile ilgili son kavram olarak "okuldaki dersler" karşımıza çıkar. Öğrencilerin en zor öğrendiği derslerden biri olan tarih, incelediğimiz dönem oyunlarında da konu edilmiştir. *Tarih Diyor ki* (1947)'de Lebit Fehmi Yurdoğlu ve Münir Hayri Egeli, bu dersi öğrenmenin zorluğunu anlatır. Öğrenci, ertesi günkü tarih yazılısı için bir haftadır geceli gündüzlü çalıştığını; ama bir türlü tam anlamıyla öğrenemediğini anlatır. Ders çalışırken kitabın üzerinde uyuyakalan öğrenci, rüyasında tarih dersini bir kişi olarak görür. Bu ders küçük bir canlandırma ile çocuğun ilgisini çeker. Az önce küçücük bir bölümü çalışmanın zorluğundan şikâyet eden öğrenci, şimdi bir an önce sayfaları çevirmeyi düşünür. Bu düşüncelerle rüyasından uyanır ve tarih dersinin ne kadar eğlenceli olduğuna ve Türk milleti için önemine temas eder:

"Öğrenci: Zamanların ezeli şahidi! Bana verdiğin bu dersi çok iyi anladım. Anladım ki tarih sadece dinlenen bir roman değil, devirleri açan, kapayan, tahlil eden büyük ve geniş bir bilgiymiş. Anladım ki tarih her bir Türk çocuğu için, bütün şereflerin kaynağı, Türk milletinin bütün mefahirinin toplanma yeriymiş. Anladım ki tarih beni milletimin hayatının aynasıymış. Ey! Zamanların yanılmaz şahidi! Artık sizi çok seviyorum, sizi dinlemekten çok zevk duyuyorum, fakat sizi her vakit nerede bulayım?" (*Tarih Diyor ki*: 16).

Öğrenciler derslerine çalışırken kimi zorluklarla karşılaşır. Fakat onlardan istenen bu zorluklar karşısında yılmamaları ve azimle çalışmaya, öğrenmeye devam etmeleridir.

Faruk Nafiz'in *Numaralar* (1928) isimli oyununda, talebe, hafta içi evlerine gelen misafirden dertlidir. Çünkü eve misafir geldiğinde ertesi günkü sınavına veya derslerine çalışmamaktadır. Yine böyle bir akşamda evlerine gelen misafir gece yarısı ancak gitmiştir. Evdeki misafir yüzünden yarınki coğrafya dersine çalışmayan talebe, kitabı okurken uyuyakalır. Rüyasında ise onu numaralar ra-

hat bırakmaz. Öncelikle "sıfır" gelir ve eğer yarın derse bu bilgilerle giderse alacağı notun sıfırdan yüksek olmayacağını söyler. Bu kâbusla uykusundan uyanan çocuk çalışmaya başlar fakat yine uykuya yenik düşer. Bir süre sonra yeniden uyanarak Türkiye'nin madenleri, nehirleri ve idari yapısını da çalışarak dersini tam olarak öğrenir. En son "beş" numarası rüyasına girer:

"Beş:

Uykunu kaçırmama artık sebep yok, kuzum,

Sanma seni üzecek kadar hırçın, huysuzum.

Öğrenmedik tarafı kalmadı coğrafyanın,

Hakkıdır beş numara dersini anlayanın.

Dersini anladın ya, hak ettin bu uykuyu...

Uyu, çalışkan çocuk! Çalışkan çocuk, uyu!" (Numaralar: 24).

Faruk Nafiz'in bu oyunundan çocukların derslerine çalışmaları gerektiği düşüncesinden farklı olarak örtük bir anlam daha vardır. Bu örtük anlam ise, ailelerin okul günlerinde eve misafir almamalarıdır. Oyunda, bu misafirlerin çocuğun hem çalışmasını hem de uyku düzenini etkilediği açıkça görülür. Bu sebeple ailelerin misafir konusunda daha dikkatli olmaları ve çocuğun çalışmasını etkileyecek her türlü etkinliklerden kaçınmaları gerektiği vurgulanır.

Münir Hayri Egeli'nin kişileştirilmiş varlıklardan yararlandığı *Yeni Ağustos Böcekleri ile Karıncalar* (1936) başlıklı eserinde çalışmanın önemini anlatır. Ağustos böcekleri, Yeşim'i dışarıya oynamak için çağırır. Fakat Yeşim oynamaya çıkmaz; çünkü öğretmeni ezber ödevi vermiştir ve ona çalışması gerekir. Bu oyunda çalışmanın, eğlenmeden, gezip tozmaktan daha önemli olduğu vurgulanır. Ayrıca oyunu bir öykü ile birleştirerek de verilmek istenen mesajın daha etkili iletilmesi sağlanır.

Oyunlardan, okulun çocuklar için önemli olduğu sonucuna ulaşırız. Okulu evi gibi gören, oraya gitmeye can atan çocuklar, okula yükledikleri bu anlamlar sayesinde sınıflarını temiz tutar, kurallara uyar ve derslerine çalışırlar. Çalışmayı biraz aksatan çocuklar ise bunun yanlış bir davranış olduğunu anlayıp bu hatalarından dersler çıkarırlar. Kimi zaman da kişileştirilmiş varlıklar, çocukları ders çalışmaya sevk eden unsurlar olarak göze çarpar. Öğrencilere, derslerine çalışırken karşılaştıkları engellerden yılmamaları gerektiği öğütlenir. Ancak bu şekilde Türk milletine faydalı, çalışkan, temiz ahlaklı bireyler olabilirler.

4. Çocuk ve Öğretmen

Eğitim, toplumun gelişmesini, modernleşmesini sağlayan en önemli unsurdur. Bu yüzden eğitim sistemi ülkelerin geleceği ile yakından ilgilidir. Gelecek nesillerin yetiştirilmesi, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek düzeye gelmesi hep eğitim sistemi ile mümkün olmuştur. Çakır'a göre eğitim, ülkelerin kültürünün ve karakterinin gelişmesinde en önemli faktördür (Çakır, 2006: 33). Eğitimin bütün bu amaçları okullarda öğretmenler tarafından gerçekleştirilir. Öğretmenler, çocukların çağın ihtiyaçlarına uygun bilgilerle yetişmesini sağlayan kişilerdir.

Cumhuriyet dönemindeki yeniliklerin en önemli kısmını oluşturan eğitime yeni devletin kurucusu Atatürk de büyük önem vermiştir. Özellikle öğretmenlerin yeni nesli yetiştirme görevine büyük bir inançla bağlılığını öğretmenlere hitabında şöyle dile getirir:

"Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, gerçek mutluluğa ulaştırmak için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri memleketin geleceğini yoğuran irfan ordusudur. Bu iki ordunun her ikisi de kıymetlidir, yücedir. Fakat bu iki ordudan hangisi daha değerlidir, hangisi bir diğerinden üstündür? Şüphesiz böyle bir tercih yapılamaz. Bu iki ordunun ikisi de hayatidir. Yalnız siz irfan ordusu mensupları, sizlere mensup olduğunuz ordunun değer ve yüceliğini anlatmak için şunu söyleyeyim ki sizler ölen ve öldüren birinci orduya, niçin öldüğünü öğreten bir orduya mensupsunuz." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1989: 153-154).

İsmet İnönü İzmir'de yaptığı bir konuşmada, yeni yetişen nesillerin çalışkan, ahlaklı, vatanperver olmalarını istemiştir. Ona göre öğretmenler, yabancı fikirlerin etkisinde kalmadan, yeni devletin kriterlerine göre, millî bilince sahip nesiller yetiştirmeyi amaç edinmelidirler.

İncelediğimiz oyunlar, hem Atatürk hem de İnönü dönemlerini kapsamaktadır. Bu sebeple dönemin öğretmenlere yüklediği değerlerin her iki anlayıştaki paralellikleri oyunlarda da dikkati çeker.

Vatansever, ahlaklı, yılmadan çalışan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan öğretmenler, incelediğimiz dönem oyunlarında fedakârlık yapan, öğrencilerin olumlu davranış kazanmasını sağlayan, öğüt veren ve vatani için savaşan kişiler olarak karşımıza çıkar. Öğretmenlerin yaptığı fedakârlıklar başlığı altında, hem fedakârlık hem de alçakgönüllülük, yardımseverlik ve ailelere verdiği desteği inceleyeceğiz.

Sadrettin Celal tarafından yazılan *Fedakâr Melek* (1930) oyununda Melek, üvey annesinden şiddet görmektedir. Okula ise üvey annesin-

den kaçtığı zamanlarda gelebilmektedir. Bunu fark eden okul öğretmeni Mehmet Fikri Bey, Melek'i evlat edinir. Aldığı maaşının bir kısmını Melek'in eğitimi için harcayacağını söyler. Melek ise öğretmenin yaptığı bu fedakârlığa okulda gösterdiği başarılarla teşekkür eder.

Öğretmenin bu fedakâr teklifi Cumhuriyet'in eğitim seferberliğinin de bir göstergesidir. Her türlü fedakârlığı yaparak çocukların okula gitmesini sağlayan öğretmenler, toplumun gelişmesindeki rollerini en iyi şekilde yerine getirirler.

Muzaffer Baranok öğretmenlerin hem fedakârlığına hem de yardımseverliğine *Okul Kaçağı* (1946)'nda değinir. Sürekli okuldan kaçan Ali'yle öğretmenler daha yakından ilgilenmeye başlarlar. Ders çalışmaktan sinemaya gitmeye kadar bütün aktiviteleri öğretmenleri ile birlikte yapan Ali, artık eski alışkanlıklarını terk eder. Başöğretmen de, "*Öğretmen her hususta fedakârdır.*" (*Okul Kaçağı*: 18) diyerek öğretmenin yaptığı bu fedakârlığı yüceltir. Ayrıca maddî yönden sıkıntı çeken Ali ve ailesine Kızılay'ın yardımında bulunmasını sağlayarak öğretmenlerin yardımseverliğinin en iyi örneği olur:

"Başöğretmen: Şimdi biz Çocuk Esirgeme Kurumu fakir çocuklara yardım listesine Ali'yi de yazacağız. Ali öğle yemeklerini Kızılay'ın verdiği yemeklerden okulda yiyecek. Kitap defter, ayakkabı önlük her şey temin edeceğiz ve Ali çok iyi bir çocuk olacak. Sen de dedüklerimizi yaparsan Ali'yi kazanacağız." (*Okul Kaçağı*: 19).

Bu alıntıdan Kızılay'ın yoksullara yardım etmenin yanında okullardaki yoksul çocukların eğitiminin devam etmesine destek verdiği görülür. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun fakir çocuklara yardım ettiğini de bu oyundan çıkarabiliriz.

Nedime Ergül'ün kaleme aldığı *Yeni Yıl Armağanı* (1948) oyununda Nevin Öğretmen, okuldaki çocukların ailelerini tek tek ziyaret ederek Türk büyüklerinin hayatlarını ve gezip gördüğü yerleri anlatır. Nevin Öğretmen bu davranışıyla, yeni yapılanma sürecindeki devletin tanıtımını yaparken aynı zamanda da devlete destek için halkı örgütler. Öğretmenlerin sadece okulda değil hayatın her kesiminde yeni kurulan devletteki aktif rollerine tanık oluruz:

"Sadiye: Bayan Nevin, bambaşka bir kadındı.. Kaç gece kırık kerevetimizin üstüne oturarak, şişesi isli lambamızın sönük ışığında bize Türk büyüklerinin hayatını okur, memleketten havadisler verir, gezdiği yerlerde gördüğü şeyleri ne güzel anlatırdı!.." (*Yeni Yıl Armağanı*: 28).

Aynı yazarın *Ben Köyümün Öğretmeniyim* (1948) oyunu iki tip öğretmeni karşılaştırır. Bunlar halkı hor gören, onların yanına yaklaşma-

yan öğretmen ile halkla bütünleşmiş, halkın içine karışabilen öğretmen tipidir. Köy halkından olan Zeynep ve Emine'nin diyaloglarından beğenmedikleri öğretmenin nasıl birisi olduğuna şahit oluruz:

"Zeynep: Öteki öğretmen ne çocuklarımızı beğenirdi, ne de bize ısındı! Biz sokulduk, o kaçtı. Köyümüzün âdeti, süt, yoğurt yolladık... Tasları kirli diyerek sokağa döktü. Çocukların kitaplarına defterlerine elini sürmezdi. Bilmem bir hayvan mı varmış, bir böcek mi varmış ne imiş! Göze görünmezmiş de hastalık yaparmış." (Ben Köyümün Öğretmeniyim: 21).

Toplumdan bu kadar kopuk, onları hor gören öğretmenler halk tarafından hoş karşılanmazlar. Ayrıca bu tarz öğretmenler yeni kurulan devletin insan yetiştirme politikalarına da aykırıdır. Yeni gelen öğretmen ise çocuklar için gecesini gündüzüne katar. Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yollanan kumaşlardan çocuklara 23 Nisan için kıyafetler diken öğretmen eşsiz bir fedakârlık örneği gösterir. Öğretmenin bu fedakârlığını bazı kişiler engellemeye çalışır. Fakat zorluklar karşısında yılmayan öğretmen, bunları da aşarak ertesi günkü bayrama bütün kıyafetleri yetiştirir. Çocukların güzel bir bayram geçirmesine bu kıyafetler vesile olur.

Öğretmenler çocuklara bazı ahlakî değerleri de öğretirler. Çocuk, ailesinden edindiği bu değerleri bir de okulda öğretmeninden öğrenir. Öğretmenin yol gösterici vasfı ile öğrendiklerini hayatının her alanında uygulamaya başlar.

Hırsızlığın düşkünlük olarak nitelendirildiği Vasfi Mahir Kocaturk'un *Altın Kalem* (1941) isimli eserinde öğretmen, hiçbir öğrencisi için hırsız kelimesini kullanmaz. Eğer bir şey kaybolduysa bunun öğrenciler tarafından çalındığını değil şaka yapılmak için alındığını düşünür. Bu davranış, öğretmenlerin çocuklara ne kadar değer verdiğini gösterir. Onları hiçbir şekilde aşağılamaz, küçük düşürmez. Çünkü çocuklar kurulan yeni devletin gelecek nesilleridir.

Oldukça kısa bir oyun olan *Defne Nasıl Kesilir?* (1940)'de İ. Hakkı Baltacıoğlu, terbiye kavramına değinir. Öğretmen defne ağacını bir insana benzetir. Bahçede bulunan iki tane defne ağacından birisi gayet güzel derli toplu bir şekilde, diğeri ise hiçbir güzelliği olmadan, darmadağınık olarak büyümüştür. Eğer insanları büyüyüp gelişirken kendi hâline bırakırsak hiç terbiye görmemiş defneye benzerler. Yani darmadağınık, kaba saba olurlar. Ama terbiye alarak yetişmiş kişiler toplumda sevilir ve sayılır. O yüzden öğretmen, öğrencilerine terbiyeli davranmayı hiçbir zaman bırakmalarını öğütler.

Öğretmenler, gerek sosyal hayatta gerekse de aile hayatlarında terbiyeye büyük önem verirler. R. Gökalp Arkin'in *Küçük Şehit* (1943)'inde Muallim, aileye saygının en büyük erdemlerden biri olduğunu söyler. Devamında çocukların ailelerine karşı çıkmamaları ve onların kalplerini kıracak en ufak bir söz söylememeleri gerektiğini sık sık vurgulayarak aile bireylerine saygı göstermeyi onlara öğretir.

İncelediğimiz oyunlarda, öğretmenlerin öğrencilerine kötülük yapmayacaklarına dair sonsuz güvenleri vardır. *Öğretmen Kalbi* (1943) oyununda öğretmen olan Bay Doğan, iyilik ve kötülük kavramlarına değinir. Ardından da Türk çocuklarının kötülük yapmayacağını söyler ve onları yüceltir:

"Bay Doğan:

Hayat böyle çocuklar... Bazen kötülük görür,

İyilikler yaptığı bir insandan, bir insan..

Sizler ki çiçeksiniz.. Sizi severiz her ân..

Sizden fenalık ummak, yilandan şifa ummak:

Böyle bir şey düşünmek: Ruhunuza göz yummak!

Biz böyle düşünürüz sizden kötülük gelmez,

Böyle duygu o ince ruhunuzdan yükselmez!" (Öğretmen Kalbi: 17).

Her türlü fedakârlığı yapan, öğrencilere iyi ve güzel davranışları kazandırmak için çalışan öğretmenlerin yanı sıra bir de öğüt veren öğretmenler karşımıza çıkar.

Çocuklara bitkiler hakkında ders verilmesini konu edinen Dr. Refet'in *Nebatat Dersi* (1931) oyununda ahlak kurallarına da değinilir. Mütalea öğrencilere sadece çiçekler hakkında bilgi vermez, aynı zamanda onlara bazı ahlak kurallarını da bitkiler aracılığıyla öğretir. Örneğin, "*Çocuklarım, kıryoser denilen bu böceğe benzemekten sakınınız, siz sakın nankör olmayınız.*" (Nebatat Dersi: 22) diyerek nankörlükten kaçınmalarını söyler.

Aynı oyunda derse katılmayan bir öğrenci yerdeki zehirli bitkiyi alıp yemeye niyetlenince arkadaşı onu uyarır. Mütalea ise dersi gerekli görmeyerek kaçan öğrencilere bir şeyler öğrenmenin kıymetini anlatır:

"Mütalea: Bilgi denilen şey bir arıza, tek başına, ayrı gayrı bir hâl, bir hâdise olmaz; biz, gücümüzün yettiği derecede fazla malûmat elde etmek için birbirimizi teşvik etmeğe mecburuz. Zira, çok malûmat edinmekledir ki biz pakleşiriz, nezahat peyda ederiz; hem faydalı, hem de daha iyi insanlar sırasına geçeriz." (Nebatat Dersi: 32).

Kendimizi Tanıyalım (1949)'da Meliha Volkan iki tipi karşılaştırır. Aslı, derslerine çok çalışkan, tutumlu ve temiz birisi iken teyzesinin kızı Neslihan çalışmayı fazla sevmeyen, yerli malını hor gören birisidir. Bütün öğretmenler akıllı, terbiyeli ve eşyalarına değer veren Aslı'yı örnek olarak gösterir. Bunu kıskanan Neslihan ise Aslı'nın aksine öğretmenlerini hiç sevmez. Onları sürekli öğüt veren kişiler olarak nitelendirir. Bunun üzerine Aslı, Neslihan'a karşı çıkararak onları, iyiyi-doğruyu öğreten bir yol gösterici olarak tanımlar.

Türk milleti, ülkenin işgale uğradığı dönemde bir taraftan düşmanla savaşırken bir taraftan da eğitime büyük önem veriyordu. En zor şartlar altında bile çocuklarını okula göndermekten çekinmiyorlardı. Çünkü elde edilecek bağımsızlığın korunması görevi, eğitim öğretim aracılığı ile genç nesillere aktarılmaktaydı. *"Bu dönemde eğitim-öğretimin, en az kurtuluş savaşı kadar önem arz ettiğini görmekteyiz."* (Özodaşık, 1999: 66).

Bağımsızlığın korunmasını yeni nesillere aşılayacak olan öğretmenler her türlü fedakârlığı Kurtuluş Savaşı boyunca göstermişlerdir. Her iki cephede gerek cehaletle gerekse düşmana karşı savaş vermişlerdir. İ. Hakkı Sunat öğretmenlerin hem cephede hem de okulda çalıştıklarına *Atak Ali* (1943)'de yer verir. Kahraman Ali, düşman komutanına öğretmenin nerede olduğunu anlatırken büyük bir heyecan duyar. Ali'nin öğretmeni, vatanını ve milletini seven bir kişi olduğundan üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getirir. Düşmanla cephede en önde savaşırken bir yandan da Cumhuriyet'i koruyacak ve yükseltecek nesiller yetiştirir:

"a.: Öğretmenin kim olduğunu soruyorsunuz değil mi? Söyliyeğim... Sözlerinde, hürriyetin özlemi lavlar gibi akan, gözlerinde yakın bir intikamın şimşekleri çakan bir öğretmen.. Korkmayın... Kendi burada yok şimdi.."

k.: Ee.. Bana bak! Bu sözleri sonra söylersin. Şimdi bana bu öğretmenin yerini söyle!

a.: Onun yerini bilmiyen yoktur. İki yerde görünür o. Burada iken sınıftaki kürsüsünde. Orada iken de askerin önünde... Onun için bu iki mevkiin farkı yoktur. Her ikisinde de aynı heyecanı duyar.

a.: Yerindeydi. Demin söyledim ya. Onun buradaki yerinde bulamayanlar, orada aramalıdır. Uzak değil, iki saatlik yol... Kahraman askerlerimizi oraya gönderiniz... Sizin anlıyacağınız onu ben kaçırardım ben... Bugün ilk dersimiz tarihi. Tatlı tatlı anlatıyordu." (Atak Ali: 12-13).

Oyunların geneline baktığımızda, toplumun öğretmene yüklediği bazı değerler vardır. Öğretmenler, toplumun bu değerleri-

ne saygı duymakla beraber yeni çağın gereklerini topluma aşılama görevlidirler. Bu açıdan baktığımızda öğretmenlerin çocuklar için yaptığı fedakârlıklar hep onları iyi yetiştirme isteklerindedir. Ayrıca öğrencilere kazandırdıkları temiz, ahlaklı ve vatansever bireyler olma bilinci yetiştirilmek istenen yeni insan tipinin gerekliliğindedir. Öğretmenler, çocukların doğru ve yanlış davranışlarını ayırmak için onlara sık sık öğüt verirler. Bu durum kimi zaman hoş karşılanmasa da, öğrenciler bu öğütlere sadık kalırlar. Vatanı ve milleti için savaşan ve bu uğurda büyük fedakârlıklar gösteren öğretmenler, tüm millete örnek olmaktadır. Türk milletinin bağımsızlığını kazanması için cephede savaşan öğretmenler, cephe gerisinde de bu bağımsızlığı koruyacak nesiller yetiştirirler.

ÇOCUĞUN EĞİTİMİNDE AİLE VE OKUL İLİŞKİSİ

Çocuğun ailesi ile ilişkisi hayatının her dönemine etki eder. Geleşim dönemindeki çocuk, aldığı terbiye ve disiplini hayatının ileriki dönemlerine de taşır. Bu yüzden çocuğun ailesi ile ilişkisi nasıl biri olacağını göstergesidir. Aileden sevgi, şefkat ve ilgi gören çocuklar genellikle eğitim hayatında büyük başarılar gösterir. Bununla beraber kendisiyle ilgilenilmeyen çocuklar, eğitim hayatından uzaklaşmakta ve kötü yollara sapmaktadır.

Kötü arkadaş grubuna da sahip olan çocukların durumlarının gözler önüne serildiği *Okul Kaçağı* (1946)'nda Ali, bütün kötü alışkanlıklarının ve okuldan kaçmasının sebebinin aile ilgisizliği olduğunu açık bir şekilde dile getirir:

"Ali: (ağlar ve söylenir) Ne yaparsa yapsın, istemiyorum bir şey. Kaçağım işte. Herkes benimle alay ediyor. Pis çocuk diye kimse benim yanıma gelmiyor. (birden sesi yükselir) Bana bakmıyorsun ki sen. Anam olacaksın güya. Seni de sevmiyorum, okulumu da sevmiyorum. Arkadaşlarımın anneleri hep çocuklarına ne güzel bakıyorlar. Onların babaları çocuklarına palto alıyor, sinemalara gönderiyor. Önlük yapıyorlar. Sen komşuların verdiği iyi şeyi bile satıyorsun, bana eski püskül şeyler giydiriyorsun." (Okul Kaçağı: 10).

Evdaki düzensizlik çocukları olumsuz yönde etkiler. Kişiler fakir olsalar bile çocuklarına ilgide kusur etmemeli, temizliğine dikkat edilmelidir:

"Başöğretmen: Ali'yi mümkün olduğu kadar temiz giydirmeye gayret et. Hiçbir Türk çocuğu pislikten hoşlanmaz..."

Sen onu ne kadar temiz tutmağa, yatağını, yorganını, oturduğu yeri temizlemeğe gayret edersen Ali'de de bu his uyanır. Arkadaşlarının arasında o da kendine göre bir mevki alır. Çocuk ailede gördüğünü yapar. Yani çocuk evin aynasıdır. Nasıl doğru mu?

Sonra evinde ona çalışacak bir yer yap. Bu çocuk için şarttır. Dışından tırnağından arttır bunu eksik etme. Sık sık öğretmeni ile görüş. Okul çocuk velilerine daima açıktır. Bir öğretmen çocuklara anneden daha yakındır. Öğretmeden çekinilmez." (Okul Kaçağı: 17-18).

Yukarıdaki alıntıda iki ifade özellikle dikkati çeker. Birisi "Türk Çocuğu pislikten hoşlanmaz." cümlesidir ki buradan Cumhuriyet'in ve öğretmenlerin çocuğa verdiği değeri göstermesi bakımından önemlidir. Türk çocuğunun değeri her fırsatta vurgulanır. Diğeri ise "Yani çocuk evin aynasıdır." ifadesidir. Çocukların evde gelişen tüm olaylardan etkilendiği ve onları gerek olumlu gerekse de olumsuz olarak yansıttıkları görülür. Oyunun sonuna doğru anesi ile arası düzelen Ali, okulun en başarılı öğrencilerinden biri olur. Bu gelişim ise çocuğun evdeki değerinin artması veya azalması ile yakından ilgilidir.

Ülkü Çocukları oyununda (1948) Yüksel, Huriye ve Necla kendi aralarında karnelerini alırken ne kadar büyük heyecan yaşadıklarını konuşurlar. Yüksel, karnesini aldıktan sonra koşa koşa ailesine giderken neler hissettiğini anlatır. Karnesinin bu kadar iyi olmasına kendisi nasıl sevindiye ailesi de o kadar sevinmiştir.

Aynı oyunda Hüseyin ise arkadaşlarının aksine haylaz ve derslerine çalışmayan bir çocuktur. "Ben kâtip olacak değilim ya." (Ülkü Çocukları: 12) diyerek okumak istemediğini söyler. Arkadaşları Hüseyin'in bu davranışlarının sebebini ailesi olarak gösterir. Çünkü öğretmenler Hüseyin'in ailesini defalarca okula çağırmalarına rağmen onlar bir kere bile bu çağrıya uymamışlardır. Ailesinin ilgisinden yoksun olan Hüseyin de mahalledeki kötü çocuklarla arkadaşlık kurmaya başlamış ve haylaz bir çocuk olup çıkmıştır. Hüseyin'in arkadaşları onun durumunu görerek ailelerin okul ile el ele vermeleri gerektiği sonucunda ulaşırlar:

"Huriye: Hakikaten okul ile aile el ele vermeli, daha başka türlü söylemek icab ederse okul ve aile terbiyesi birleşmek ve takip ister. Bazı analar var ki çocuğunu sabahleyin sokağa çıkarır, okula gönderiyorum der bir daha aramaz.

Yüksel: Bütün milletin okulun müşterek malımız olduğunu bilmesi lazımdır. Bu sebeple her anne ve baba her zaman okula gitmeli, çocuğu hakkında öğretmeni ile konuşmalı ve beraber tedbir almalıdır. Hüseyin'in babası da böyle yapsa idi şu gördüğümüz hâle düşmezdi. (devamla ve yaka silkerek) aman ne fena olmuş." (Ülkü Çocukları: 13).

Oyunların genelinde ailelerin okul ile iş birliği yapmalarının gerekliliği vurgulanır. Bu iş birliğine sıcak bakmayan ailelerin çocuklarının yaşadığı sorunlar göze çarpar. Bunların en başında okuldan kaçma ve kötü bir arkadaş grubuna dâhil olma gelir. Çocukların bu yanlış davranışlardan kurtulmasının yolu ise öğretmenlerin ve ailelerin ortak çaba sarf etmelerinden geçer.

ÇOCUK VE ÖZEL EĞİTİM

Çocukların gelecek nesillere en iyi şekilde hazırlandıkları yer aileleridir. Her türlü gelenek ve göreneği, yaşadığı toplumun kültür yapısını çocuklar önce ailelerinde, ardından da okulda öğrenirler. Fakat kimi aileler çocuklarını yetiştirme görevini özel eğitimcilere verirler. Çocuğunun daha iyi eğitim almasını isteyen aileler, onlara dadı, mürebbiye, bakıcı gibi kişileri tutarak eğitimlerine destek olmayı amaçlar.

Ailelerin çocuklarına tuttıkları özel eğitimcilerde kimi özellikler olması gerekir. Bu özellikleri veya ailelerdeki özel eğitimcilerin durumlarını oyunlara bakarak inceleyelim.

Çocukları yetiştiren kişiler onların yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre farklı özelliklere sahip olmalıdırlar. Bu durum İbnürrefik Ahmet Nuri'nin yazdığı *Sınıf Arkadaşı* (1931) oyununda Bedri Bey tarafından dile getirilir. Bedri Bey, çocuğunun annesinin gözünde hiç büyümediğinden yakınır. Ayrıca oğlunun terbiyesinin bir bayan mürebbiye tarafından verilmesine şiddetle karşı çıkar. Ona göre çocuğun cinsiyeti neyse onu yetiştirecek kişinin de cinsiyeti o olmalıdır:

"Bedri: Onbeş günden beri mürebbiyesi hasta, çocuk büsbütün başı boş kaldı... Hem efendim erkek çocukların kadın mürebbiyeler eline bırakmak kadar münasebetsizlik olamaz. Erkek çocuk erkekçe terbiye edilip büyütülmelidir." (Sınıf Arkadaşı: 6).

"Bedri: Yedi yaşında erkek bir çocuğun, tam bir erkek olması için onu mutlaka bir erkek terbiye etmelidir. O erkek onu yaşına göre okutur, yazdırır, terbiye eder." (Sınıf Arkadaşı: 8).

Bir Yalanın Sonu (1932)'nda Nihat Adil, çocuk ve özel eğitimcisi arasındaki ilişkiyi gözler önüne serer. Feride'nin bütün terbiyesi Matmazel Tison tarafından verilir. Yalan söylememe, doğruluktan ayrılmama, yardımseverlik, Fransızca dersleri Feride'ye hep Matmazel Tison tarafından öğretilir. Fransız kültürünü, yemeklerini, modasını takip ederken bunlara büyük bir özentî duyar.

Aile bireyleri arasındaki mesafe, çocukları başka bir kültürün kucağına bırakır. Yeni kurulan devlet, çocuklarına Türk kültürünü aşılama çabı yaparken ailelerdeki mürebbiye tutma geleneği bu devlet politikasına büyük bir darbedir. Çünkü çocuklar aileleri tarafından genellikle Fransız mürebbiyelere teslim edilir ve bu milletin kültürünü öğrenirler. Fransız gelenekleri, giyim ve yemek tarzı kısacası Fransız kültürü ile yetişen çocuklar, Türk kültüründen uzaklaşırlar. Gelecek nesillerini Türk gençlerine emanet eden devlet için bu durum, büyük bir tehdit unsuru olarak görülebilir.

Çocukların özel eğiticileri kimi zaman onların gelişimini olumsuz yönde de etkileyebilir. *Haydi* (1943) oyununda, yetiştiği kültürden çok farklı bir ortama giren Haydi, buraya uyum sağlamakta oldukça zorlanır. Yemek yemek için sofraya oturduğunda hiç alışık olmadığı tarzda düzenlenmiş masayı görünce şaşırır. Nasıl hareket edeceğini kestiremez. Daha sonra da köyde alıştığı gibi çatal bıçak kullanmadan eliyle yemeğe başlar. Bunu gören Mürebbiye, neler yapması gerektiğini onu aşağılayarak anlatır:

"Mürebbiye: (Elile peyniri aldığını, ekmeği cebine koyduğunu görünce hiddetle) aman Allahım ne pis insan bu. Yemek böyle yenmez, çatalı sol eline alacaksın, sağ eline de bıçağı. Evvela ekmekten bir lokma koparacak ve onu ağzına atacaksın; sonra da bıçakla peyniri şöyle keserek, çatalla alacaksın. Sütü şöyle içeceksin. Bıçakla, reçelden bir parça alıp, lokmana sürebilirsin. Yağdan da aynı suretle faydalanırsın. Elle yemek ayıptır, yasaktır.

Güngör: Haydi çoktan uyudu Matmazel. Yorgun geldi sizi dinleyemedi. Ona darılmayınız." (Haydi: 23).

Haydi, yaşadığı kültür şokunun üzerine bir de Matmazel'in olumsuz tavrı eklenince psikolojik bir rahatsızlık geçirir. Sürekli kâbuslar gören Haydi, rüyasında köyünü ve dedesini görür; konuşmaya, yürümeye başlar. Bir doktora götürülen Haydi, içinde bulunduğu durumu ve mürebbiyenin kendisi üzerindeki olumsuz etkisini şu şekilde anlatır:

"Doktor: Anlattığın bu rüyayı gördükten sonra böyle ağlıyorsun değil mi?

Haydi: Hayır, bunu hiç yapamam, çünkü mürebbiye bana ağlamayı yasak etti.

Doktor: Ya, öyleyse hıçkırıklarını yutarsın öyle mi?" (Haydi: 34).

Asıl vazifesi çocukları eğitmek ve onları en iyi şekilde yetiştirmek olan özel eğiticilerin çocuklara karşı olumsuz tavır sergilemeleri yabancı mürebbiyelerin varlığının sorgulanmasına yol açar. Ni-

tekim aynı oyunda Haydi'yi tedavi etmeye gelen Doktor da özel eğitici tutmanın çocuk üzerindeki olumsuz etkisine değinir:

"Doktor: Ne söylüyordum. Evet, itiraf et ki evvelden beri mürebbiye-nin bu evde rolü olmaz demiştim. Biz çocuklarımızı, bilhassa, ecnebi mürebbiyeler elinde kukla hâline sokuyoruz. Çocuğa en iyi bakan anası ve babasıdır. Azarı, asabiyeti, ağlaması, hatta tokatile en iyi mürebbiye ailedir. Aile eğitimi yanında büyük bir mürebbi kalır o da okuldur. Okul ve aile el ele verdiği gün çocuk bu yurdun istediği şekilde yetişir. Tabiat ona her şeyi gösterir. Mürebbiye elinde kendi varlığını kaybeden çocuklar zavallıdır." (Haydi: 37).

Özel eğiticiler ile ailenin çocuk yetiştirmesini karşılaştıran Doktor, ailelerin her zaman çocuklarını daha iyi yetiştireceğini savunur. Çocuklarını yabancı kişilere emanet eden Türk ailelerini de şiddetle eleştirir. Çocukların bu kişiler tarafından kukla hâline getirildiğini ve Türk kültüründen uzaklaştırıldığını hatırlatır. Ayrıca çocuğun ailesinden sonra en iyi yetiştiren kurum olarak okulu işaret eder. Çünkü okulda çocuklar vatanın ve milletin benimsediği fikirlerle donatılır. Özgürlüğüne düşkün bir milletin geleceği olan bu çocuklar böylece yabancı milletlerin boyunduruğu altına girmemiş olurlar.

İncelediğimiz oyunlarda, özel eğitici tutmanın Türk aile yapısına ve geleneklerine uymadığı sonucuna ulaşabiliriz. Özellikle yabancı eğiticilerin yetiştirdiği çocuklarda kültür ikilemi dikkati çekmektedir. Türk kültürü ile yabancı kültür arasında kalan çocukların gelişimi olumsuz yönde etkilenir. Çocuklarını daha iyi yetiştirmek için özel eğitici tutan aileler, çocuklarını kendi sevgilerinden mahrum ederler. Böylece çocuklarının kişilik gelişimine büyük bir darbe vurmuş olurlar. Ayrıca yabancı özel eğiticilerle yetişen çocuklar, Türk kültür yapısından uzaklaşırlar ve devletin benimsediği politikadan çok uzakta büyürler.

SONUÇ

1923-1950 arasında yazılmış oyunlarda çocuklara bağımsız bir ülkenin hangi düşüncelerle ayakta kalabileceği öğretilir. Devlet tarafından desteklenen yazarlar aracılığıyla yeni devletin ilkeleri, amaçları çocuklara okullarda ve okul dışında planlı olarak benimseltmeye çalışılır. Böylelikle genç Cumhuriyet'in çocuklara kazandırmak istediği ideoloji, devlet kontrolü ve teşvikiyle ulaştırılır.

Eski eğitim sisteminin terki ve yeni eğitim sisteminin benimsenmesi oyunların temel felsefesini oluştururken bunun yanında okul ve okulla ilgili aktivitelere büyük önem verilir. Yeni kurulan devletin ideallerini gerçekleştirmeye çalışan çocukların çağdaş medeniyetlere ulaşma isteği, cahillikleri yok etmek olarak temellendirilebilir. Bu sebeple çocuklarda okuyup vatana ve millete faydalı olma amacı hep ilk plandadır. Bunun yanında okul sevgisi ve derslerine büyük itinayla çalışma bu amacın tamamlayıcılarıdır.

1923-1950 arasında yazılmış oyunlarda öğretmenler, yeni devletin ideallerini, amaçlarını Türkiye'nin en ücra köşelerine yayan birer misyoner görevi üstlenir. Ayrıca savaş yıllarında hem cephede hem de okulda vatana hizmetlerini sürdürmüşlerdir.

Oyunlarda bütün bunların yanı sıra çocuğun eğitimini aldığı ilk yer olan aile ile okul arasında da sıkı bir bağ olması gerektiği vurgulanır. Ayrıca çocukları en iyi ailelerinin yetiştirebileceği, bunun için özel bir eğitici tutmanın yersiz olduğu üzerinde durulur.

Genç Cumhuriyet, Türk toplumunda yeni bir kültür yapısı ve siyasî sistem inşa ederken bunu koruyacak, geliştirecek fertleri de eğitim ile yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bunun için ilk önce çağın gerisinde kalan, ezbere dayanan ve bilimsel ilkelerden uzak olan eğitim sisteminin değiştirilmesi düşünülür. Çünkü kurulan yeni düzeni ayakta tutacak, güçlendirecek ve sonraki nesillere taşıyacak bireylere ihtiyaç vardır. Bu amaçla anılan tarihlerde yazılmış olan oyunlar, devletin yeni bir nesil yetiştirme idealinin izlerini taşır.

KAYNAKÇA

- [Sekizinci], İbnürrefik Ahmet Nuri, *Sınıf Arkadaşı*, (1 Perde), Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1931, 16 s.
- Aktuğ, Miraç, *Kör Yavru ve Anası* (Ülküme Doğru), (3 Perde), Ulusal Matbaa, Ankara, 1941, 19 s.
- Arkun, Ramazan Gökalp, *Haydi*, (3 Perde), Ülkü Basımevi, İstanbul, 1943, 46 s.
- ....., *Küçük Şehit*, (3 Perde), Okul ve Öğretmenin Okul Piyesleri: 4, Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1943, 32 s.
- Artel, Sadrettin Celal, *Fedakâr Melek* (Mektep Piyesleri), (2 Perde), Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1930, 11 s.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c. I-III, (hzl. Arsan Nimet), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, *23 Nisan* (Çocuk Hikâyeleri), (1 Perde, 7 Bölüm), Kültür Basımevi, Ankara, 1940, 19 s.
- ....., *Defne Nasıl Kesilir?* (Çocuk Hikâyeleri), (1 Perde), Kültür Basımevi, Ankara, 1940, 3 s.
- Baranok, Muzaffer, *Okul Kaçağı*, (3 Perde), Koşal Basımevi, Ankara, 1946, 30 s.
- Çakır, Tuba, "John Dewey'in Eğitim Felsefesi Bağlamında Eğitim Hakkı ve Günümüz Eğitim Sistemine Eleştirel Bir Bakış", *Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 2006.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Dersler* (Bir Demette Beş Çiçek), (1 Perde), Suhulet Kütüphanesi, İstanbul, 1933, 14 s.

- ....., *Numaralar* (Bir Demette Beş Çiçek), (1 Perde), Suhulet Kütüphanesi, İstanbul, 1933, 11 s.
- Çivril, Bedia, *Ali ve Babası*, (3 Perde), Kanaat Basımevi, Ankara, 1947, 22 s.
- Demiray, Cevdet, *Doğru Yol*, (1 Perde, 4 Toplantı), Vilayet Matbaası, Balıkesir, 1934, 14 s.
- ....., *İki Devir*, (2 Perde, 7 Tablo, 11 Toplantı), Ankara Cumhuriyeti Matbaası, Ankara, 1945, 26 s.
- Dr. Refet, *Nebatat Dersi*, (1 Perde, 14 Meclis), T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1931, 55 s.
- Duyar, Şükrü, *Emek Atelyesi*, (3 Perde), 2. bs., İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1947, 32 s.
- Egeli, Münir Hayri, *Haftamızı Oynuyoruz*, (1 Perde, 5 Sahne), Ankara, 193, 40 s.
- ....., *Yeni Ağustos Böcekleri ile Karıncalar*, (1 Perde, 4 Tablo), Ankara, 1936, 32 s.
- Ergin, Osman, *Türkiye'de Maarif Tarihi*, 4 cilt, İstanbul, 1977, 550 s.
- Ergül, Nedime, *Ben Köyümün Öğretmeniyim*, (2 Perde), (Okul Piyesleri), Sümer Matbaası, Kayseri, 1948, 32 s.
- ....., *Yeni Yıl Armağanı*, (1 Perde), (Okul Piyesleri), Sümer Matbaası, Kayseri, 1948, 32 s.
- Erkman, Nihat Adil, *Bir Yalanın Sonu*, (1 Perde, 16 Sahne), Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1932, 22 s.
- Eskicumalı, Ahmet, *Eğitim, Öğretim ve Meslek Öğretmenliği*, (ed. Yüksel Özden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* içinde), Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 2-32.
- Gökçe, F., *Değişme Sürecinde Devlet ve Eğitim*, Eylül Yayınevi, No: 8, Ankara, 2000.
- Gökçe, Ramiz, *Çocuk Vali*, (1 Perde), Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul, 1933, 16 s.
- Gutek, Gerald, *Eğitimde Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, 3. bs., Ütopya Yayınevi, Ankara, 2006, 353 s.
- Güngör, Erol, *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, (hızl. R. Güler - E. Kılınç), İstanbul, 1993, 488 s.
- Gürtunca, Mehmet Faruk, *İnkılaplarımız*, (2 Perde), Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1943, 15 s.
- ....., *Öğretmenin Kalbi*, (2 Perde, 4 Sahne), Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1943, 20 s.
- Hulusi, Ahmet, *İsimsiz Facia*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1933, 33 s.
- İnce, Servet Hilmi, *Geçmiş Olsun*, (3 Perde), Bilecik Halkevi Basımevi, Bilecik, 1936, 20 s.
- Karabekir, Kâzım, *Çocuk Davamız*, c. I, (hızl. Faruk Özerengin), Emre Yayınları, İstanbul, 1995, 342 s.
- ....., *Hâlâ Bu Mektep*, (1 Perde, 3 Meclis), *Yeni Yol*, y. 1, S. 24-26, 14 Şubat, 1924.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Altın Kalem*, (1 Perde), Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1941, 16 s.
- Köngar, Emre, *Atatürk Üzerine*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, 189 s.
- Neyzi, H. Nezi, *Cumhuriyetin X. Yılı*, Peva Yayınları, İstanbul, 1995, 238 s.
- Okurlar, Ayça, "Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Tiyatrosu (1923-1950)", Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Özodaşık, Mustafa, *Cumhuriyet Döneminde Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çabaları (1923 - 1950)*, Çizgi Kitabevi, Konya, 1999, 291 s.
- Sunat, İsmail Hakkı, *Atak Ali*, (1 Perde), 2. bs., Ülkü Kitap Yurdu, İstanbul, 1943, 20 s.
- Süldür, Enver, *Ülkü Çocukları*, (1 Perde), Isparta Matbaası, Isparta, 1948, 14 s.
- İkinci Maarif Şurası*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, (15-21 Şubat 1943), İstanbul, 1991.
- Üçüncü Millî Eğitim Şurası*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1991.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3. bs., Ülken Yayınları, İstanbul, 1992, 84 s.
- Volkan, Meliha, *Kendimizi Tanıyalım* (İlkokul Piyes ve Şiirleri), (1 Perde), Yeni Cezaevi Yayınları, Ankara, 1949, 3 s.
- ....., *Okul Sonu* (İlkokul Piyes ve Şiirleri), (1 Perde), Yeni Cezaevi Yayınları, Ankara, 1943 5 s.
- Yesari, Mahmut Esat, *Uykudan Uyanan Kız* (Monologların), Çığır Kitabevi, İstanbul, 1939, 7 s.
- Yurdoğlu, Lebit Fehmi-Egeli, Münir Hayri, *Tarih Diyor Ki*, (2 Perde), Anadolu Matbaası, İzmir, 1947, 55 s.